

---

## 4. A TEREPMUNKA

ROHR ADÉL

---

### BEVEZETÉS

Az *Életünk fordulópontjai* panel adatfelvétel az indulása óta eltelt másfél évtized során számos változáson ment keresztül. A terepmunka módszerei, a kérdezőbiztosok munkájának segítése, a válaszadókkal való kapcsolattartás, a felvett adatok minőségének ellenőrzése folyamatosan fejlődött. A Népeségtudományi Kutatóintézet a kezdetektől törekedett arra, hogy olyan módszerekkel történjen az adatfelvétel, amelyek segítségével a kérdezőbiztosok, a válaszadók és a kutatók munkáját egyaránt könnyebbé, egyszerűbbé teszik.

Ebben a fejezetben röviden áttekintjük, hogyan változott az adatfelvétel az *Életünk fordulópontjai* négy hulláma során. A fejezet első felében az adatfelvétel módjairól, a kérdezőbiztosok munkájáról, az adatellenőrzésről és az adatfeldolgozásról lesz szó, elsősorban a technikai feltételekre és lehetőségekre fókuszálva; majd a fejezet második felében a válaszadókkal való kapcsolattartással, a panelkarbantartással foglalkozunk.

### AZ ADATFELVÉTEL RŐL

#### A KÉRDEZŐBIZTOSOK SZEREPE ÉS AZ ADATFELVÉTEL MENETE

Az *Életünk fordulópontjai* kutatás válaszadóit a KSH kérdezőbiztosai kezdettől fogva személyesen keresték fel az adatfelvételek idején. Az első három hullám alkalmával a papíralapú kérdés volt a kizárólagos módszer; a negyedik alkalommal azonban két technikai újítás is történt az adatfelvétel módszerében: egyrészt a kérdőív egy blokkja online, önkitöltős módon is elérhető volt a válaszadók számára, másrészt a KSH kérdezőbiztosai laptopok használatával készítették a személyes interjúkat. Az *Életünk fordulópontjai* adatfelvétel esetében több szempont is indokolta a kérdezőbiztosok bevonását és a módszer fenntartását. Az elsődleges okok között említhető a kutatás kérdőívének hossza, bonyolultsága és az adatfelvétel panel jellege.

A 2001-ben kialakított kérdőív számos témát ölel fel. A kezdeti kérdéssor minden hullám során módosult némileg, igazodott a nemzetközi elvárásokhoz, kutatói igényekhez, de a témakörök és a kérdőívek hossza nagyjából változatlan maradt. A kérdőívek felépítése bonyolult, számos logikai lépést, feltételt tartalmaznak, továbbá több olyan fogalom is szerepel bennük, amelyek esetleg magyarázatra szorulnak. Ezek már mindenképpen indokolják a kérdezőbiztosok bevonását, de emellett azt is fontos kiemelni, hogy a változtatásoktól függetlenül a kérdőív kitöltése egy-másfél órát vesz igénybe. Ilyen bonyolultságú és hosszúságú kérdőívek esetében a legnagyobb válaszadói hajlandóság személyes kérdés mellett biztosított.

1. ábra: Mintaoldal az első hullám papíralapú kérdőívéből

**I. Kezdjük az Ön családi körülményeivel!**

**A kérdezett neme:** 1 – férfi  
2 – nő

**1. Mikor született Ön?**  
 év  
 hónap

**2. Mi az Ön családi állapota?**  
 1 – nőtlen, hajadon  
 2 – házas, és együtt élnek  
 3 – házas, külön élnek  
 4 – özvegy  
 5 – elvált

→ **Mióta élnek külön?**  év  hó

**4 – RE!**

**3. Van-e Önnek élettársa vagy partnere?**  
 1 – igen, élettársa van  
 2 – partnere van, de nem élnek együtt  
 3 – nincs se élettársa, se partnere

↓  
**Mióta élnek együtt?**  
 év  hó

**Mi az Ön élettársának családi állapota?**  
 1 – nőtlen, hajadon  
 2 – házas (nem él a házastársával)  
 3 – özvegy  
 4 – elvált  
 9 – NT

**Tervezi-e hogy összeköltöznek vagy összeházasodnak?**  
 1 – igen, tervezi, hogy összeköltöznek, de házasságot nem terveznek  
 2 – igen, először összeköltöznek, s majd aztán valamikor össze is házasodnak  
 3 – igen, összeházasodnak, de előzetes együttélés nélkül  
 4 – nem terveznek sem összeköltözést, sem házasságot  
 5 – talán, nem döntöttek  
 9 – NT

**Tervezik-e hogy összeházasodnak?**  
 1 – igen  
 2 – talán, nem döntöttek  
 3 – nem  
 9 – NT

**HA A KÉRDEZETT NÖTLEN/HAJADON, FOLYTASD → A 6. KÉRDÉSSEL!**

**4-5. KÉRDÉST: HÁZAS, ÖZVEGY ÉS ELVÁLT CSALÁDI ÁLLAPOTÚAKTÓL**  
 (2. kérdés: 2,3,4,5 kód)

**4. Élete folyamán hány házasságot kötött?**  
 házasságot

Az adatfelvétel panel jellege is több szempontból szerepet játszott a módszer megválasztásában és fenntartásában. Egyrészt nagyon fontos, hogy az összeírók minden hullám során ugyanazokat a 2001-ben kijelölt válaszadókat keresték fel, és a kérdőívet más személy vagy háztartástag nem válaszolhatta meg.<sup>1</sup> A kérdezőbiztosok látogatása garantálta, hogy valóban a keresett személy szolgáltatja az adatokat. Másrészt több esetben előfordult, hogy a válaszadó két hullám között elköltözött korábbi lakóhelyéről vagy ideiglenesen nem tartózkodott a megadott címén. Mivel a kutatás céljai közé tartozik a költöző válaszadók követése is,<sup>2</sup> ezekben az esetekben a kérdezőbiztosok feladata volt, hogy a lehető legtöbb információ kiderítésével megtalálják a válaszadót. A kérdezőbiztosok bevonása nélkül ez szinte lehetetlen lett volna.<sup>3</sup> Lényeges kiemelni azt is, hogy a KSH kérdezőbiztosait sok esetben ismerték a kisebb településeken, körzetekben, esetleg találkoztak már velük más KSH-adatfelvétel során, ami növelhette a bizalmat, és így a válaszadási hajlandóságot is.

Az adatfelvételben résztvevő kérdezőbiztosok minden hullám alkalmával előre megkapták a kérdés összes kellékét, így a kérdőíveket, a válaszadást segítő válaszlap-füzeteket, az úgynevezett címkártyát – amin egyrészt szerepelt a válaszadó neve és elérhetősége, másrészt itt kellett rögzíteniük a kérdés helyét, idejét, eredményességét és az egyéb információkat –, valamint a kitöltési útmutatót is, amely a mindezek használatához szükséges ismereteket tartalmazta. A kérdést megelőzően egy félnapos felkészítő oktatáson is részt vett minden kérdező a KSH megyei kirendeltségein, ahol a kutatás megyei koordinátorai megtanították a kérdőívek használatát, lehetőség volt a kérdés menetének gyakorlására is, illetve minden helyszínen jelen volt az NKI egy-egy kutatója, aki a felmerülő kérdéseket azonnal meg tudta válaszolni. Az oktatást követően az összeírók késő ősszel, illetve a tél folyamán személyesen felkerestek minden válaszadót.

Az adatok magas minősége érdekében a terepmunka során több ponton is sor került a kérdezői munka ellenőrzésére. A kérdezőbiztosok az első két kitöltött kérdőívüket minden alkalommal eljuttatták az NKI kutatóinak, akik ellenőrizték ezeket, majd mindenkinek visszajelezték a munka minőségéről. Az összeírók csak pozitív értékelés esetén folytathatták a kérdést. Az első két kérdőívet követően a KSH kutatásért felelős megyei kollégái ellenőrizték a munkát. A negyedik hullám idején bevezetett technikai újítás lehetővé tette, hogy már a kérdőív programjába is beépülhessen ellenőrző funkció. A kitöltés során ellentmondásos válaszok, hiányos kitöltés esetén automatikus hibaüzenet jelent meg a képernyőn, így az összeíróknak még a helyszínen lehetőségük volt a javításra.

Mivel panel adatfelvételtől van szó, a második hullámot követően lehetőségünk volt a válaszadói azonosítók alapján, egyéni szinten összevetni a korábbi és új válaszokat, így megbizonyosodhattunk róla, hogy ugyanaz a személy válaszolt, és nem történt súlyosabb kérdésési hiba sem.

<sup>1</sup> A kérdezőbiztosok szerepe fontos volt mind a 2001-ben kijelölt válaszadók, mind a későbbi hullámok során bevont kiegészítő alminták tagjainak első felkeresésekor is.

<sup>2</sup> Mivel országos adatfelvételtől van szó, a kutatásban való részvételnek nem volt akadálya a költözés, hiszen a kérdezőbiztosok az új lakóhelyen is fel tudták keresni a válaszadókat.

<sup>3</sup> Minden adatfelvétel előtt sor került a paneltagok címének egyeztetésére az országos lakosság-nyilvántartás adatai alapján, azonban a költözés gyakran nem jelenik meg a hivatalos nyilvántartásban.

## VÁLTOZÁSOK AZ ADATFELVÉTEL MÓDJÁBAN

Az adatfelvétel első három hulláma során, tehát 2001 és 2009 között a kérdezőbiztosok papíralapú kérdőívvel dolgoztak, ami egyrészt meglehetősen költséges megoldás volt, másrészt logisztikai kihívásokkal is járt (nagy számú kérdőív eljuttatása a megyei központokba, postai visszaérkezések kezelése, kérdőívek digitalizálása).

2012 tavaszától a KSH-ban a papíralapú kérdőívet fokozatosan felváltja a számítógép segítségével történő lekérdezés. A munkába bevont kérdezőbiztosok oktatást követően egy laptop segítségével végzik a terepmunkát. Ez az átállás egyrészt szükséges és időszerű, hiszen Európa legtöbb statisztikai hivatala már felhagyott a papíralapú kérdezéssel, másrészt számos előnyt rejt magában az új módszer, amelyet az *Életünk fordulópontjainál* is alkalmaztunk.

A negyedik hullám másik technikai újításaként a válaszadók lehetőséget kaptak arra, hogy a kérdőív egy részét online töltsék ki. Az NKI a nemzetközi panelkutatások tapasztalatainak figyelembe vételével hozta meg ezt a döntést, amelynek egyik célja a válaszadói hajlandóság növelése volt. Az adatfelvétel kérdőívének megválaszolása átlagosan egy órát vesz igénybe. Azt reméltük, hogy amennyiben a kérdőív egy része – a könnyebben, gyorsabban megválaszolható, elsősorban véleményekre, attitűdökre vonatkozó kérdések – már a kérdezőbiztos érkezése előtt (is) kitölthető interneten – és ennyivel rövidíthető a kérdezőbiztos látogatás hossza –, nagyobb arányban fogadják majd az összeírókat.

Ennek érdekében a kérdőív felépítésében is jelentős változtatásokat hajtottunk végre. A korábbi, téma szerinti blokkokra bontás helyett a kérdőívet alapvetően két részre osztottuk: az online (is) elérhető kérdésekre és a kizárólag kérdezőbiztos látogatás során kitölthető kérdésekre. A kérdőív felépítésekor arra törekedtünk, hogy az interneten elérhető kérdésblokk viszonylag gyorsan megválaszolható legyen (maximum 30 perc), csak olyan kérdéseket tartalmazzon, amelyek megválaszolása nem ütközhet értelmezési akadályba, illetve lehetőségekhez mérten ide soroljuk azokat a kérdéseket, amelyek kényes témát érintenek (például a párcapcsolat minőségének megítélése, az egészségi állapotra vagy a jövedelemre vonatkozó kérdések). A csak kérdezőbiztos látogatáskor megválaszolható blokkba kerültek a háztartás összetételére vonatkozó kérdések, a történeti jellegű kérdéssorok (partnerkapcsolat-, aktivitástörténet) és a válaszadó gyermekeire vonatkozó kérdések is, amelyek pontos megválaszolása elengedhetetlen ahhoz, hogy hosszú idősoros elemzéseket lehessen végezni az adatbázison.

## ONLINE KÉRDŐÍV

Az online kérdőív létrehozása az NKI feladata volt. Az igényeket figyelembe véve több, interneten elérhető, előfizetéssel megrendelhető, illetve megvásárolható program tesztje után a választás a Formsite nevű programra esett. Ez egy online elérhető kérdőív-szerkesztő, amely egyrészt minden feltételnek megfelelt,<sup>4</sup> másrészt könnyű kezelhetősége miatt nem igényelt

<sup>4</sup> A programmal szemben támasztott elvárások a következők voltak: csak a kijelölt személyek érhessek el a kérdőívet, a válaszadók körét belépési jelszóval korlátozhatjuk; legyen lehetőség logikai feltételek beépítésére, válaszok visszacsatolására (erről részletesebben a laptop-alapú kérdezés előnyeinél lesz szó); a beépített hiba-üzenetek magyar nyelvűek legyenek; illetve legyen lehetőség arra, hogy a válaszadó a kitöltés megszakítása és a kérdőív elmentése után, később visszatérve is befejezhesse a válaszadást.

2. ábra: Mintaoldal az online kérdőívből

Kérdőív: 41% kész

### Társadalmi helyzet, aktivitás

**68. Tervezi-e Ön, hogy egy pár hétre vagy hónapra külföldre menjen dolgozni?**

igen  
 nem

**69. Tervezi-e Ön, hogy egy pár évre külföldre menjen dolgozni?**

igen  
 nem

**70. Tervezi-e Ön, hogy külföldön éljen?**

igen  
 nem

<< Vissza      Tovább >>

programozási ismereteket. További előnye volt, hogy mivel egy webes felületen érhető el, a belépési információk ismeretében rugalmasan szerkeszthető, valamint havi előfizetéses jellege miatt költséghatékony megoldásnak bizonyult.

A program kiválasztásánál fontos szempont volt, hogy ténylegesen csak a válaszadásra kijelölt személyek léphessenek be a kérdőívbe. Ezt egyéni felhasználónevek és jelszavak megadásával értük el, amelyeket a programban előre rögzítettünk. A válaszadók három héttel a kérdezőbiztos munka kezdete előtt postai értesítőt kaptak az adatfelvétel indulásáról, illetve ekkor kapták meg az online kérdőív eléréséhez szükséges információkat (felhasználónév, jelszó, a kérdőív elérhetősége). Az online kérdőív kitöltésére két hét állt rendelkezésre. Erre a negyedik hullámban minden felkeresett személynek lehetősége volt, így összesen 19 018 embernek küldtünk postai felkérőlevelet, és juttattunk el egyéni felhasználónevet és jelszót. Azt nem lehet tudni, hogy a levél pontosan hány cím esetében érkezett meg ténylegesen a kijelölt személyhez, de végül több mint 2100 válaszadó lépett be a felhasználónevével a programba, és 1864 sikeresen kitöltött kérdőív érkezett be az NKI-ba, tehát a válaszadó jelöltek közel egytizede élt ezzel a lehetőséggel.

Több ponton is felhívtuk arra minden válaszadó figyelmét, hogy az online kérdőív megválaszolásától függetlenül a KSH kérdezőbiztosai személyesen is felkeres mindenkit további kérdésekkel, a kutatásban való részvétel csak így válik teljessé. Ennek ellenére a kérdezőbiztosok később nem minden sikeres kitöltőt értek el, 125 esetben a személyes interjúra már nem került sor (az okok között szerepelt válaszmegtagadás, de idő közben ismeretlen helyre költözés is), így ezek az eredmények „elvesztek”.

## KÉRDEZŐBIZTOSI FELKERESÉS

Az adatfelvételek során használt laptopok csak a KSH-val való kapcsolattartásra és a felkeresendő személyek, háztartások adatainak kezelésére alkalmasak, kizárólag az erre a célra szolgáló keretprogram, illetve maga a kérdőív programja érhető el rajta.

3. ábra: Mintaoldal a laptopon használt kérdőívből

ÉLETTUNK FORDULÓPONTJAI 2012/2013

Kérdőívek Válasz Navigálás Opciók Segély

B. I. Véleménykérdések (Pereces utca 8 )

106. A családi élettel, gyerekeveléssel kapcsolatban sorolunk fel néhány véleményt.  
Mennyire ért egyet ezekkel az állításokkal?  
Az 1-es jelenti azt, hogy egyáltalán nem ért egyet, az 5-ös pedig azt, hogy teljesen egyetért. A közbülső osztályzatokat is használhatja.

106a. Az a helyes, ha a férj számára a munka a fontosabb, a feleség számára pedig az otthon és a gyermekek, még akkor is, ha mindketten dolgoznak.

1. Egyáltalán nem ért egyet  5. Teljesen egyetért

2. Inkább nem ért egyet

3. Részben egyetért, részben nem ért egyet

4. Inkább egyetért

q106a	3	v4	q106j	5	v5
q106b	3	v3	q106k	4	v4
q106c	5	v5	q106l	1	v1
q106d	1	v1	q106m	3	v3
q106e	3	v3			
q106f	3	v3			
q106g	3	v3			
q106h	5	v5			
q106i	5	v5			

10/100 Módosít Hibátlan Navigálás #1961

HU 9:22 2013.12.09.

A számítógép-alapú kérdés számos előnyt hozott a kérdés technikájában. Több olyan változtatásra került sor a kérdőívben a papíralapú kérdéshez képest, ami gördülékenyebbé tette a kérdés menetét, megkönnyítette a kérdezőbiztosok és a válaszadók feladatát. A következőkben a teljesség igénye nélkül ezen előnyöket foglaljuk össze néhány pontban.

1. A kérdőívekben a korábbi hullámok során is számos logikai feltétel szerepelt. Ezeket a papíralapú kérdőíveknél csak kérdezői utasításokkal lehetett kezelni (pl. „Csak akkor kérdezd, ha a válaszadó 1944 után született.”). Ez a kérdezést lassította, több „emlékeztető kérdés” beépítésére volt szükség a pontos útvonal kialakításához. A legnagyobb odafigyelés mellett is előfordulhatott, hogy a kérdezőbiztos nem a megfelelő sorszámú kérdéssel folytatta az interjút. A laptopon használt kérdőívbe ezeket a logikai lépéseket a programozás során előre beépítették, így a kérdezőbiztosoknak nem kellett figyelniük, milyen kérdés következzen, automatikusan a válaszadó helyzetének megfelelő kérdés jelent meg a képernyőn.
2. A kérdések és válaszlehetőségek megfogalmazása is igazodott a válaszadó helyzetéhez, ez a kérdőív nyelvezetét egyszerűbbé, könnyebben érthetővé, a kérdőíveket személyre szabottá tette. Például családi állapotnak megfelelően az általános „partner” szó helyett a kérdésekben az „élettársa/házastársa/partnere” szavak egyike szerepelt; vagy amennyiben a válaszadó megadta a gyermekei keresztnévét, akár annak kezdőbetűjét, akkor a rá vonatkozó kérdésekben szerepelt ez a név, így könnyebben nyomon követhető volt, kire vonatkozik az adott kérdés.
3. A paneltagok esetében a korábbi hullámok adatfelvételeiből sok olyan információval rendelkezünk, melyek „visszacsatolása” rövidítette a kérdés idejét. A korábban megismert alapvető adatok visszatöltésével nem volt szükség arra, hogy például az előző hullámhoz képest változatlan családi állapot vagy aktivitási státusz esetén a kérdező ide vonatkozó kérdésekre válaszoljon.<sup>5</sup>
4. A program tartalmazott előre beépített ellenőrző funkciókat is annak érdekében, hogy a válaszokban megjelenő ellentmondásokra még a kérdezés során fény derüljön.
5. Mivel a kérdezőbiztosok minden kérdezési nap zárása után elküldték a KSH központi számítógépére a kitöltött kérdőíveket, az NKI munkatársai folyamatosan követni tudták a munka haladását, naprakészen tudtak kapcsolatot tartani a KSH kérdezőbiztosokért felelős megyei munkatársaival. A felmerülő problémák esetén így könnyebb volt a közös munka. A kérdés zárásakor pedig azonnal rendelkezésre állt az adatbázis, a rögzítés szakasza kiesett, csupán az utómunkálatokat kellett elvégezni az adatbázison.

## KAPCSOLATTARTÁS A VÁLASZADÓKKAL

2001-ben, a kutatás indulásakor a válaszadók nevét, címét és születési idejét a mai Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatalának (KEKKH) elődje, a Belügyminisztérium Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatala (BM KANYVH) szolgáltatta az NKI részére. A kutatás elsődleges célja az volt, hogy nyomon

<sup>5</sup> Ez a gyakorlatban annyit jelentett, hogy ha a válaszadó házas volt a 2008–2009-es adatfelvételkor, akkor 2012-ben a kérdezőbiztos ezt olvasta fel: „Számítógépem szerint Ön 2008 végén házas volt. Helyes ez az adat?” Amennyiben a válaszadó helyesnek vélte, és az elmúlt négy évben nem történt ebben változás, számos, párhuzamos történetre vonatkozó kérdést nem kellett megválaszolnia.

kövessük ezeknek a kutatásba került embereknek az életútját három-, illetve négyévenkénti adatfelvételekkel. Annak érdekében, hogy a mintába került személyek közül hosszú távon minél többen részt vegyenek az adatfelvételben, az Intézet több módon is törekedett a válaszadók „megtartására”.

## A VÁLASZADÓK KÖVETÉSE

Az első adatfelvételkor a kérdezőbiztosok arra kérték a válaszadókat, hogy a későbbi megkeresés érdekében adják meg elérhetőségeiket, illetve amennyiben lehetséges, egy kapcsolattartó személyt is, akinél érdeklődhetnek, ha őt magát nem érnék el a későbbi kutatás során. Ezeket az információkat minden hullám alkalmával újra megkérdezték, így egy személynek több telefonszáma, esetleg e-mail címe, kapcsolattartó személye is lehetett a második hullámot követően. Emellett az NKI nyilvántartotta a válaszadók címét is, költözés rögzítése esetén pedig megőrizte a korábbi lakcímet is, ezzel is több lehetőséget biztosítva a válaszadók elérésére. Ezeket az adatokat a beérkezett válaszokról leválasztva, egy elkülönített adatbázisban tároltuk, és kizárólag a válaszadók felkeresésére használtuk fel. A kérdezőbiztosok által összegyűjtött információk és adatok fontos részét képezték a címkövetésnek.

A válaszadók követését segítette az is, hogy az NKI minden adatfelvételi hullám során újra lekérte a válaszadók címét a hivatalos nyilvántartásból. Ez egyrészt bejelentett költözések esetén hozott eredményt, másrészt több válaszadó elhunyt a két hullám között eltelt négy év alatt, amiről szintén kaphattunk információt a hivatalos nyilvántartásból. Ezekben az esetekben az adatbázisban rögzítettük az információt, a kérdezőbiztosok pedig nem keresték a családot.

A címkövetés harmadik pillére az NKI-ban zajló „nyomozási” munka volt, melynek során azokat a válaszadókat próbáltuk elérni, akik elköltöztek eredeti címükről, a kérdezőbiztosok pedig csak töredékes információkat kaptak róluk a korábbi címen. Ilyen töredékes információ lehetett egy telefonszám, címrészlet, esetenként csak a település megjelölésével. Ebben az esetben egyrészt a korábbi elérhetőségek ismeretében próbáltunk előre lépni, másrészt alternatív módokat felhasználva igyekeztünk elérni a válaszadókat. Ilyen módszer volt a töredékes címek esetében az új lakcím szerinti település önkormányzatának, jegyzőjének megkeresése, újabb hivatalos címkérelmek elindítása, a névhez, címhez tartozó telefonszám keresése, vagy akár a közösségi oldalakon keresztüli kapcsolatfelvétel a válaszadókkal. Amennyiben sikerült megkapni a válaszadó új, teljes címét, az NKI eljuttatta azt a kérdezőbiztosokhoz, akik elvégezhettk az adatfelvételt.

A címkövetés módszerei a technikai feltételek fejlődésével folyamatosan változtak, a cél azonban végig az volt, hogy minél több válaszadót tartsunk a mintában, vagy a mintából való kiesés esetén pontos információval rendelkezünk ennek okáról.



## KAPCSOLATTARTÁS A VÁLASZADÓKKAL

Az NKI a kutatás során arra is nagy figyelmet fordított, hogy a mintába kerülő személyek bizalmát elnyerje és megtartsa. A kutatás során gyakorlattá vált, hogy az Intézet minden adatfelvételi hullám előtt – így már az első alkalommal is – postai levélben tudatja a válaszadókkal, hogy felkeresi őket a kérdezőbiztos. A felkérőlevél mellett tájékoztatót is küldtünk nekik, illetve kértük őket, hogy címváltozásukat jelezzék az Intézet felé e-mailben, telefonon, a levélhez csatolt ingyen visszaküldhető levelezőlapon vagy a honlapon keresztül az érdeklődő felületen. A későbbiek során, a felkeresést megelőzően vagy az első felkereséssel egy időben a kérdezőbiztosok is átadtak egy felkérőlevelet, amelyen már feltüntették a nevüket és a telefonszámukat is, hogy a válaszadók tudják, kit várnak. Az összeírók a sikeres interjúk végén köszönőkártyát is átadtak a válaszadóknak. A válaszadók a kutatás során részvételükért nem részesültek anyagi juttatásban, de kérdezési időszakonként különböző kisebb ajándékokat kaptak a sikeres interjúk után (például csokoládét, kávét vagy a kutatás logójával ellátott vászontáskát).

Az Intézet arra törekedett, hogy az adatfelvételi hullámok között is tartsa a kapcsolatot a válaszadókkal, így a terepmunka lezárulása után, általában egy évvel később újabb levelet küldtünk nekik emlékeztetőként, amelyhez a legújabb eredményeket tartalmazó tájékoztató füzetet is mellékeltek. A második hullám után a levelet év végén küldtük ki, így az NKI logójával ellátott naptárfüzetet is megkapták ajándékként.

Az eltelt évek során az Intézet két alkalommal is hirdetett nyereményjátékot a válaszadók körében. Az első hullámot követően vízforralót nyerhettek azok, akik az adatfelvétel után elpostázott rövid kérdőívet kitöltötték és visszaküldték. A negyedik hullám során pedig a kérdőív egy részét interneten megválaszolók között sorsoltunk ki megyénként két darab pendrive-ot.

Az adatfelvételi hullámok alatt, illetve az egyes hullámok között a kutatásról tájékozódni szándékozók részére rendelkezésre állt az NKI weboldala, ahol a kutatásról minden szükséges információ megtalálható volt. Az első adatfelvétel idején internetes fórumot is működtettünk a válaszadók számára, a negyedik hullám alkalmával pedig a kutatás saját weboldalt kapott. Emellett a felkérő-levelekben, tájékoztatókban mindig szerepeltek az elérhetőségeink: az Intézeté, illetve a kutatás vezetőié külön-külön. A levelek szövegében felhívtuk a figyelmet arra, hogy kérdés, esetleg kérés esetén, vagy címváltozás bejelentésekor milyen telefonszámokon, e-mail címetek érhetők el a kutatók. Ezzel a lehetőséggel több alkalommal is éltek a válaszadók, elsősorban a címváltozás bejelentése miatt keresték az Intézetet.

A fejezetben említésre kerülő dokumentumok (például kérdőívek, válaszlapp-füzetek, oktatási és kérdezési segédanyagok) megtekinthetők és letölthetők az *Életünk fordulópontjai* (ÉF) honlapján: [www.eletunkfordulopontjai.hu](http://www.eletunkfordulopontjai.hu). Az elérhető dokumentációról a 8. fejezetben írunk.